

การตีความพุทธธรรมกับการสร้างสาธารณูปการในพระพุทธศาสนา:
กรณีศึกษาศาลาปฏิบัติธรรมอริยมรรค
สวนเวฬุวัน พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
The Buddhist Interpretation and the Construction
of Public Facilities in Buddhism:
A Case Study of Ariyamak Dharma Practice Hall,
Weluwan Park, Phutthamonthon,
Nakhon Pathom Province

ดิเรก ดั่งลอย Direk Duangloy¹

มัลลิกา ภูมะธน Mallika Phumathon²

พระปลัดระพิน พุทธิสาร Phrapalad Raphin Buddhisar³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการตีความในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏสิ่งสร้างทางพระพุทธศาสนา ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย และการสังเกตจากสิ่งสร้างในพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า การก่อสร้างสิ่งสร้างในบริเวณพุทธมณฑล เป็นการก่อสร้างที่เนื่องด้วยอุดมคติและแนวทางการสร้างพระพุทธศาสนาโดยการสร้างพุทธมณฑลนั้น เป็นการก่อสร้างที่สัมพันธ์กับอายุพระพุทธศาสนา 2500 ปี เมื่อเจาะจงไปที่สวนเวฬุวันอันเป็นที่ตั้งของศาลาอริยมรรค ก็เป็นการสร้างที่ผสมผสานเข้ากับแนวคิดและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งในส่วนของการสร้างศาลา 8 หลัง โดยศาลาแต่ละหลังมีหอกมูม มีคานาค้ำเป็นระแนงกันทำด้วยไม้ 3 ช่อง ระแนง 12 ซี่ ค้ำยัน 3 แฉก สองช่อง อันสัมพันธ์กับหลักธรรมว่าด้วยหลักอริยมรรค 8 หลักทศ 6 ไตรสิกขา 3 หรือพระไตรรัตน์ เป็นต้น เป็นการผสมผสานเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องระหว่างสิ่งสร้างในพระพุทธศาสนากับหลักคำสอนที่บูรณาการผสมผสานเข้าด้วยกัน

คำสำคัญ: การตีความทางพระพุทธศาสนา, การสร้างสาธารณูปการ, สวนเวฬุวัน, ศาลาอริยมรรค

¹ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

³ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

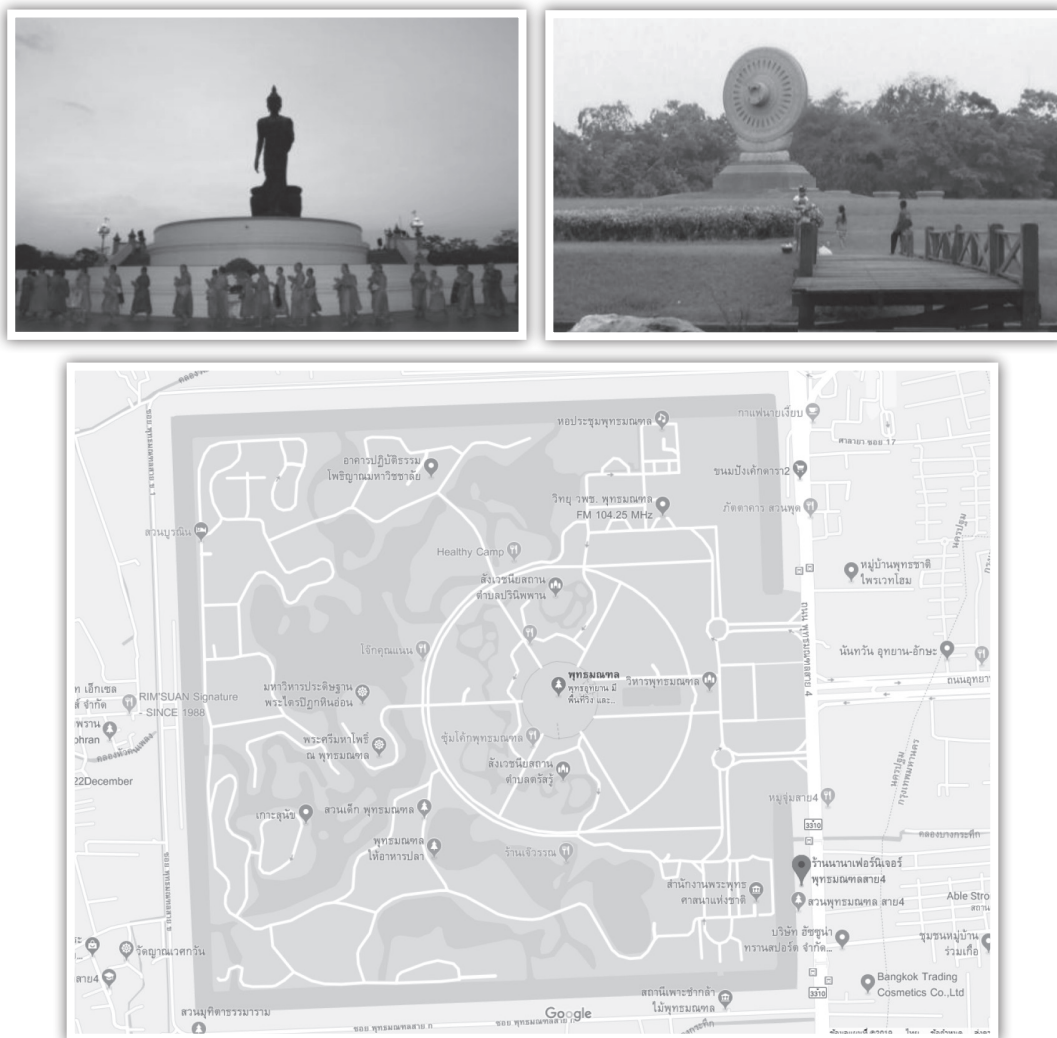
The purpose of this article is to study the interpretation of Buddhism and the Buddhist constructions. The method of study was document study from research papers and observation from buildings in Buddhism. The results of the study showed that construction of buildings in Phutthamonthon area is a construction due to the ideals and ideas of Buddhism. It is a construction that related to Buddhism age of 2500 years. When specifically to the Weluwan Park which is the location of Sala Ariyamakkha Hall, it is a creation that combines with the concepts and principles of Buddhism. The building construction of 8 pavilions, and each of which has six corners with beams as laths made of wood, 3 holes, 12 spokes, there are three partition lobes for two holes in relation to the doctrine of Noble Eightfold Path, Disà 6, the Threefold training or Triple Gem, etc. Buddhist principles are harmonized and integrated between Buddhist buildings and doctrines.

Keyword: Buddhist Interpretation, Construction of Public Facilities, Weluwan Park, Ariyamak Dharma Practice Hall

บทนำ

ด้วยมีโอกาสในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมกับนิสิต จำนวนประมาณ 499 รูป ที่พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ระหว่าง 13-14 ธันวาคม 2562 โดยมีผู้บริหารคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ พระวิปัสสนาจารย์ ช่วยกันอำนวยความสะดวกดูแลนิสิต ในวันแรก 13 ธันวาคม 2562 ภาคพิธี การเปิด มีพระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. อติตอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรรมการมหาเถรสมาคม,ร.ก.เจ้าคณะใหญ่หนกลาง เป็นประธานในวันแรก และเมื่อ 22 ธันวาคม 2562 พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. (อธิการบดี) ได้เยี่ยมกิจกรรมโครงการให้กำลังใจการปฏิบัติแก่นิสิต และวันที่ 23 ธันวาคม 2562 เวลา 18.30 น. พระเทพพรเมธี, รศ.ดร. (รองอธิการบดี) ได้เป็น ประธานในพิธีปิด ทั้งหมดเป็นภาพรวมๆ ของการปฏิบัติธรรม แต่จุดสนใจของผู้เขียนอยู่ตรงที่ว่า เมื่อเข้าไปสัมผัสบรรยากาศพุทธมณฑลในองค์รวม พบว่าพื้นที่ทั้งหมดถูกออกแบบเพื่อพระพุทธ ศาสนา ประหนึ่งเป็นดินแดนของพระพุทธศาสนาทั้งหมด นับแต่เริ่มต้นของการสร้าง ปราบปรามเหตุ อายุพระพุทธศาสนา 2500 ปี หรือกิ่งพุทธกาล รวมทั้งสิ่งสร้างเสนาสนะอื่นๆ หรือคติการสร้าง อื่นๆ ว่าด้วยพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ อาทิ สังเวชนียสถาน 4 ตำบล ประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนา ปริณิพาน พระพุทธรูปปางลีลา หินสลักธรรมจักร ต้นศรีมหาโพธิ์ พระไตรปิฎกหินอ่อน หอประชุม

พุทธมณฑล พิพิธภัณฑ์ และหอสมุดทางพระพุทธศาสนา สถาบันวิทยุพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สวนป่าเวฬุวัน เป็นต้น แต่เมื่อจำเพาะไปยังเสนาสนะที่มานั่งปฏิบัติหรือใช้อยู่ คือสวนเวฬุวัน (ป่าไผ่) และศาลาอริยมรรค ศาลามรรค 8 ก็เรียก จึงให้ต้องมาตริกตรองถึงที่มาและจุดเริ่มของการสร้าง อันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาที่สวนป่าเวฬุวันแห่งนี้ ดังนั้นการเขียนบทความนี้ประสงค์นำแนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่ถูกประยุกต์อยู่ในสิ่งก่อสร้างของศาลาอริยมรรคนี้อาถรรพณ์ธรรม พร้อมนำเสนอเพื่อใช้เป็นแบบ หรือการสร้างสถาปัตยกรรมอย่างมีแนวคิด หลักคิด ปรัชญา ในพระพุทธศาสนา เชื่อมกับมิติของการบริหารสาธารณูปการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จะเป็นประโยชน์ในการสื่อสารคำสอน รักษาคำสอนผ่านงานสถาปัตยกรรมด้วย

ภาพที่ 1 พุทธมณฑลกับแนวคิดของความเป็นพระพุทธศาสนา 2500 ปี (ภาพ: คณะสังคมศาสตร์

22 ธันวาคม 2562, ออนไลน์: <https://pantip.com/topic/39230245>, 29 ธันวาคม 2562)

ประวัติและการพัฒนาการของพุทธมณฑล จ.นครปฐม

“พุทธมณฑล” เป็นโครงการที่เริ่มขึ้นโดย “จอมพล ป. พิบูลสงคราม” ดังปรากฏในงานวิจัยเรื่อง “การออกแบบผังเมืองสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ.2475-2487): ลพบุรี, สระบุรี และเพชรบูรณ์” (ณัฐฐานิตย์ คะเชนทร์, 2558) เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2487 รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้พยายามออกกฎหมายย้ายเมืองหลวงไปยังเพชรบูรณ์ และเนื่องจากใกล้กำหนด 25 พุทธศตวรรษ จึงได้ออกพระราชกำหนดพุทธมณฑลบุรีมณฑล ในวันที่ 22 และ 24 กรกฎาคม 2487 รัฐสภาไม่อนุมัติพระราชกำหนดทั้งสองฉบับ ที่ผู้ศึกษาเสนอว่า “เป็นส่วนหนึ่งของนโยบาย สร้างชาติและไทยอารยะ ซึ่งสะท้อนอุดมการณ์ทางการเมือง และความเป็นเอกภาพตามแบบลัทธิฟาสซิสต์อีกด้วย” นอกจากนี้ยังมีผู้วิจารณ์ว่าโครงการดังกล่าวมีจุดประสงค์เพื่อมิให้ฝ่ายสัมพันธมิตรทิ้งระเบิดในเขตที่ประกาศเป็นพุทธสถานอย่างไรก็ตามพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบุรีมณฑลได้ถูกยกเลิกโดยรัฐสภา ในกาลต่อมาเมื่อจอมพล ป. ไม่ได้อยู่ในอำนาจแล้ว อย่างไรก็ตามหลังเหตุการณ์ทางการเมืองต่างๆ ผ่านพ้นไป จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้กลับมาบริหารราชการแผ่นดินอีกครั้งและสานต่อโครงการดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2495 ได้ดำริจัดสร้างปูชนียสถานเพื่อเป็นพุทธบูชาและเป็นพุทธานุสรณียสถาน เนื่องในวโรกาสมหามงคลกาลที่พระพุทธศักราชเวียนมาบรรจบครบรอบ 2,500 ปี ซึ่งครบในวันวิสาขบูชา ปี พ.ศ. 2500 เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2498 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้กราบบังคมทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ไปทรงประกอบพิธีก่อฤกษ์พุทธมณฑล ณ บริเวณที่จะก่อสร้างพระพุทธรูปประธานพุทธมณฑล ณ สถานที่ซึ่งต่อมาเป็นอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม (เดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอนครชัยศรีและต่อมาได้ยกฐานะขึ้นเป็นกิ่งอำเภอพุทธมณฑลตามลำดับ) การก่อสร้างได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 ภายใต้อาณัติของกรมการศาสนาเป็นเจ้าของเรื่องใช้เงินงบประมาณของรัฐและการบริจาคของประชาชน อีกทั้งการจัดสร้างพุทธมณฑลได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้งานก่อสร้างพุทธมณฑลได้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทำให้การก่อสร้างได้สำเร็จก้าวหน้าไปอย่างมาก ทั้งในช่วงนั้นเหตุการณ์ใกล้ถึงปีเฉลิมฉลองการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ครบ 200 ปีใน พ.ศ. 2525 ด้วย การก่อสร้างพุทธมณฑลได้ดำเนินการมาแล้วเสร็จสมบูรณ์ในสมัยที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ. 2463-2562) ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2523-2531) เมื่อสร้างองค์ “พระศรีศากยเทศพลญาณ ประธานพุทธมณฑลสุทรรศน์” โดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากพระพุทธรูปลีลาสมัย

สุโขทัย แต่ประยุกต์ให้เป็นประติมากรรมร่วมสมัย ซึ่งศิลป์ พีระศรี (Corrado Feroci, พ.ศ. 2435/1892-2505/1962) ชาวอิตาลีผู้มารับราชการในประเทศไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ผู้บุกเบิกงานด้านศิลปะของไทย ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เป็นผู้ออกแบบได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกแบบพระพุทธรูปองค์นี้ว่า “พระพุทธรูปภูมิตั้งไม่ใช่องค์พระพุทธรูปเจ้าจริง เป็นแต่เพียงสิ่งแทนอันหมายถึงพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์เท่านั้น ถ้าพูดในด้านความรู้สึกแห่งจิตใจแล้วควรเป็นแบบ Idealistic แต่อย่างไรก็ตามขอให้เป็นที่ของศิลปินผู้ออกแบบ จะเป็นแบบไหนก็ได้ขอให้เกิดความรู้สึกก็แล้วกัน” แบบร่างของพระพุทธรูปที่ศิลป์ พีระศรี ได้ออกแบบนั้น จึงแสดงออกมาในลักษณะของ “Idealistic” หรือแบบอุดมคติ คือมีลักษณะของแบบคลาสสิกแบบกรีกโบราณ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จประกอบพิธีสมโภช เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2525

ภาพที่ 2 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเริ่มต้นและสร้างพุทธมณฑล จอมพล ป.พิบูลสงคราม, พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์, และศิลป์ พีระศรี (ภาพออนไลน์ : <https://pantip.com/topic/39230245>, 29 ธันวาคม 2562)

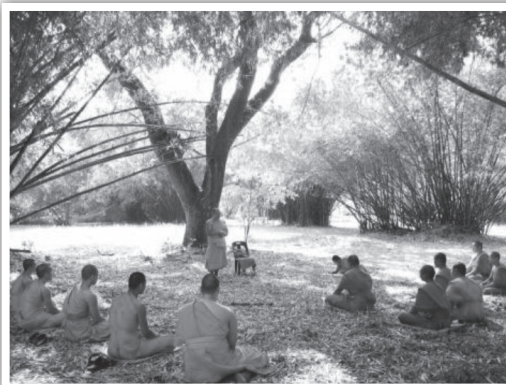
แนวคิดในการสร้างพุทธมณฑล จึงเป็นสิ่งสร้างที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนา आयพระพุทธศาสนา 2500 ปี ตราสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ที่มีการค้นพบใบเสมาธรรมจักร กวางหมอบ เชื่อมโยงว่าพระพุทธศาสนาเคยเจริญรุ่งเรืองที่นครปฐม (เมืองแห่งแรกในประวัติศาสตร์ไทย?) การสร้างหอพระไตรปิฎก พิพิธภัณฑ์ทางพระพุทธศาสนา หอสมุดพระพุทธศาสนา สังฆนิยสถานในพระพุทธศาสนา สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาญาณ พระพุทธรูปปางลีลา อันเป็นเอกลักษณ์ ออกแบบสร้างโดยศิลป์ พีระศรี ผู้ริเริ่มและนำแนวศิลปสมัยใหม่มาเผยแพร่เริ่มในประเทศไทย รวมไปถึงสถานีวิจัยพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ส่วนป่าเวฬุวัน และอื่นๆ อีกจำนวนมากในบริเวณพุทธมณฑล

ดังนั้น พุทธมณฑลจึงเกิดขึ้นด้วย ประเด็นทางการเมือง และเศรษฐกิจ ว่าด้วยอำนาจและการต่อรองระหว่างกันและกัน และที่สำคัญพุทธมณฑลเป็นการร่วมด้วยช่วยกัน (สามัคคีธรรม) เพราะชาวพุทธและห้างร้านร่วมบริจาคร่วมกันจัดสร้างนอกเหนือจากงบประมาณของรัฐ เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองถึงพุทธกาลของพระพุทธศาสนา ความเป็นมาและพัฒนาการของพุทธมณฑลจึงเป็นมรดกของพระพุทธศาสนาและชาวพุทธ โดยถูกใช้ประโยชน์ในการจัดงานเฉลิมฉลองทางด้านพระพุทธศาสนา หรือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ใช้เป็นสถานที่ในการพักผ่อนหย่อนใจ ออกกำลังกาย ทำกิจกรรมเชิงชุมชน ครอบครัว ได้นอกจากนี้พุทธมณฑลได้เป็นต้นแบบให้เกิดพุทธมณฑลจังหวัดของแต่ละจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อเป็นสถานที่ในการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของแต่ละจังหวัดในแผนปฏิรูปกิจการคณะสงฆ์ 6 บวก 1 ที่หมายถึงรณรงค์ให้มีการสร้างพุทธมณฑลทุกจังหวัดให้เป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา (พระราชมารชิต และคณะ, 2560: 20)

วัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา กับความเป็นมาของส่วนป่าเวฬุวัน

แนวคิดในเรื่องวัดแห่งแรกเกิดจากการที่ พระเจ้าพิมพิสารมีความต้องการถวายอุทยานเวฬุวันว่า “หม่อมฉันขอถวายอุทยานเวฬุวันนั้น แต่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข พระพุทธเจ้าข้า” พระพุทธองค์ทรงรับอารามแล้ว ทรงแสดงธรรมมิททาให้พระเจ้าพิมพิสารสมาทานอาจหาญรื่นเริง ต่อมาพระพุทธองค์ได้แสดงธรรมรับสั่งกับพระภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอาราม” (วิม. (ไทย) 4/59/71-72) ดังนั้นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา และสถานที่เนื่องด้วยการอยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงเกิดขึ้นในครั้งกระนั้น รวมทั้งแนวคิดวัดแห่งแรกครั้งพุทธกาลยังมาเป็นคติหลักคิดในการสร้างสวนเวฬุวันที่พุทธมณฑล รวมถึงการสร้างและตั้งชื่อวัดเวฬุวันในเกือบทุกจังหวัดของประเทศไทย เช่น ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน จังหวัดขอนแก่น (สุชาติ บางวิเศษ, สมชาย ลำดวน, มนตรี ศรีราชเลา, 2017: 157-165) วัดเวฬุวัน ตำบลบางพูด อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี (สันฐิติ ยรรยงเมธ 2016: 73-84) วัดเวฬุวรรณาราม อำเภอขลุง จันทบุรี วัดเวฬุวัน อำเภอเมืองชลบุรี ชลบุรี วัดเวฬุวัน อำเภอสองพี่น้อง สุพรรณบุรี วัดเวฬุวัน (เขาจีนแล) อำเภอเมืองลพบุรี ลพบุรี วัดเวฬุวันป่าไผ่ อำเภอปากช่อง นครราชสีมา วัดเวฬุวันคีรีวงศ์ อำเภอหนองปรือ กาญจนบุรี วัดเวฬุวัน อำเภอทองผาภูมิ กาญจนบุรี วัดเวฬุวัน อำเภอบรรพตพิสัย นครสวรรค์ วัดเวฬุวนาราม อำเภอบางเลน นครปฐม วัดเวฬุวัน อำเภอหนองบัว นครสวรรค์ วัดเวฬุราชิน เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร วัดป่าเวฬุวัน อำเภอปักธงชัย นครราชสีมา ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อำเภอน้ำพอง ขอนแก่น โรงเรียนวัดเวฬุวัน อำเภอขลุง จันทบุรี วัดดงทับมอญ (วัดเวฬุวัน) อำเภอนายายอาม จันทบุรี วัดเวฬุวัน อำเภอแม่สอด ตาก วัดเวฬุวัน อำเภอสหัสขันธ์ กาฬสินธุ์ วัดเวฬุวัน อำเภอหนองเรือ ขอนแก่น วัดเวฬุวัน อำเภอเมือง ร้อยเอ็ด

ร้อยเอ็ด วัดเวฬุวัน (วัดปันเจียง) อำเภอสารภี เชียงใหม่ วัดเวฬุวัน อำเภอคอนสาร ชัยภูมิ วัดเวฬุวัน(ธรรมยุต) อำเภอบางสะพาน ประจวบคีรีขันธ์ สำนักสงฆ์วัดเวฬุวัน อำเภอเมืองชลบุรี ชลบุรี วัดเวฬุวันบ้านตะไก่ อำเภอลำปลายมาศ บุรีรัมย์ วัดเวฬุวันอำเภอ กระบุรี ระนอง ถึงแม้จะมีชื่อวัดโดยตรงแต่ก็เนื่องด้วยไฟ หรือสวนไฟซึ่งมีสองนัยคือที่ตั้งประกอบด้วยไฟ หรือมีการปลูกชนิดของไฟ ดังปรากฏวัดไฟโรงวัวอำเภอสองพี่น้อง สุพรรณบุรีวัดไฟเลี้ยง เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร วัดไฟเหลือง อำเภอบางบัวทอง นนทบุรี วัดไฟล้อม เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด นนทบุรี เป็นต้น หรือในศรีลังกาก็มีวิทยาลัยชื่อว่าเวฬุวัน (Veluwana Collage) จัดสร้างเมื่อ 11 June 1951 ที่ก่อตั้งโดย สมาคมชาวพุทธในนามวัดเวฬุวัน (Veluwarama temple) วัดเก่าแก่อีกแห่งหนึ่งในศรีลังกา ตั้งอยู่ที่ถนนเวฬุวัน (Veluwana Road) เมืองโคลอมโบ Colombo หรือในญี่ปุ่นก็มีวัดที่ชื่อวัดโฮโคคุจิ หรือวัดสวนไฟ (Hokokuji Temple) ดังนั้นคิดว่าด้วยไฟ หรือเวฬุวัน วัดแห่งแรกในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจากการถวายเป็นพุทธบูชาโดยพระเจ้าพิมพิสารแต่ครั้งพุทธกาล เนื่องต่อมาเป็นคติของการสร้างวัดหรือสร้างวัดและภูมิศาสตร์ของวัดอันเนื่องด้วยไฟ “เวฬุวัน” เพื่อเป็นพุทธานุสติ ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าในฐานะศาสดาผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนาและทำให้พระพุทธศาสนาเนื่องต่อมา 2500 ปีในคราวอายุพระพุทธศาสนาเท่าศักราช การเฉลิมฉลองนั้นจึงปรากฏที่พุทธมณฑลและสิ่งสร้างอันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาสวนเวฬุวัน ศาลาอัฐมรรค ว่าด้วยเป้าหมายหรืออุดมคติในทางพระพุทธศาสนาด้วย

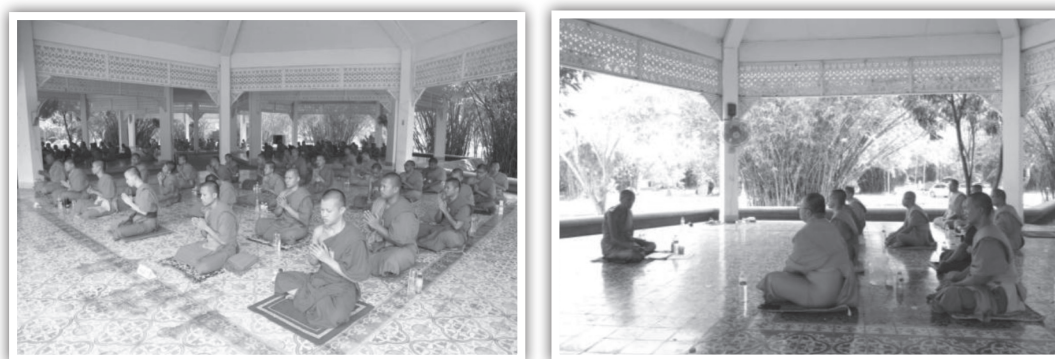
ภาพที่ 3 การปฏิบัติธรรมของนิสิตคณะสังคมศาสตร์ มจร ที่สวนเวฬุวัน ประจำปี 2562

(ภาพ: คณะสังคมศาสตร์ 17 ธันวาคม 2562)

ศาลาอริยมรรค 8 หลัง 6 เหลี่ยม เพื่อการปฏิบัติธรรม

ศาลาปฏิบัติธรรมกรรมฐาน เป็นอาคารเพื่อใช้ในการปฏิบัติธรรมกรรมฐาน อยู่บริเวณสวนเวฬุวัน เป็นอาคารสถาปัตยกรรมไทย ก่ออิฐถือปูน คนกรีตเสริมเหล็ก หลังคาทรงปั้นหยา ผสมจั่ว มุงด้วยกระเบื้อง ลักษณะอาคารเป็นรูปแปดเหลี่ยมเชื่อมติดต่อกันทั้ง 8 หลัง มีป้าย

ข้อความด้านหน้าอาคารว่า “ศาลาปฏิบัติธรรมกรรมฐาน เป็นอาคารเพื่อใช้ในการปฏิบัติธรรมกรรมฐาน อยู่บริเวณสวนเวฬุวัน ลักษณะอาคารเป็นรูปหกเหลี่ยมเชื่อมติดต่อกันทั้งหมด 8 หลัง - Meditation Halls The Group of Eight Connecting six-angle Hall in Build for visitors who are interested to learn and practice meditation” เป็นศาลาที่ใช้การก่ออิฐฐานยกสูงให้ระดับสูงประมาณ 150 เซนติเมตร จากพื้นดิน มีระเบียงและทางเดินทางถึงกัน เป็นกระเบื้องปูพื้นมีทางขึ้น เป็นทางเดียวคือด้านหน้า หลังคาก่อทึบแทนผ้าและใช้กระเบื้องมุงอีกชั้นเพื่อความงดงามและเป็นศิลปะแบบทรงปั้นหยา มีองค์ประกอบเครื่องไม้ ที่กระทำขึ้นภายหลังเป็นระแนง ไม้เกาะสลัก เป็นคันทวย ค้ำยัน เป็นแผงไม้ที่ติดอยู่ตรงช่องเสา ทุกช่อง ของคานที่เชื่อมกับหลังคา แกะเป็นลวดลาย ฉลุโปร่ง หนาประมาณ 2-5 เซนติเมตร สูง 40-50 เซนติเมตร (คล้ายหย่อง แผงไม้ที่ติดอยู่ตรงช่องลมของหน้าต่างในบ้านแบบไทย) ความยาวเชื่อมต่อกันระหว่างเสาประมาณ 2-3 เมตร โดยประมาณ อาคารทุกหลังแยกสวนกันเป็นยกพื้นสำหรับนั่ง สูงประมาณ 10-20 เซนติเมตร ที่สามารถรองรับผู้ปฏิบัติธรรมประมาณ 30-50 คนในแต่ละหลังได้ ในแต่ละหลังจะประกอบด้วยเหลี่ยมหรือมุม ทั้งหมด 6 เหลี่ยม ใช้ประกอบกิจทางศาสนา เมื่อสำรวจจากข้อมูลทางสื่อออนไลน์ มีการเข้ามาใช้ของนิสิตมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นเวลาหลายสิบปีต่อเนื่อง กระทั่งปัจจุบัน รวมทั้งมืองค์รทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ เข้ามาใช้ประโยชน์กันตามโอกาส โดยศาลาทั้ง 8 หลัง ประกอบกันรวมเรียกตามชื่อที่ปรากฏว่า ศาลาอมรรค 8 หรือศาลาอริยมรรค โดยลักษณะของอาคารสร้างอยู่ในสวนไผ่ (เวฬุวัน) มีเป้าหมายเพื่อการใช้ในการปฏิบัติธรรมและพระพุทธศาสนา มีเป้าหมายและประโยชน์สำหรับการสืบสานและรักษาพระพุทธศาสนา

ภาพที่ 4 ศาลาอริยมรรค สถานที่สำหรับปฏิบัติธรรมของพระภิกษุและชาวพุทธ กับกิจกรรมการปฏิบัติธรรมประจำปี 2562 ของนิสิตคณะสังคมศาสตร์ มจร ที่สวนเวฬุวัน
(ภาพ: คณะสังคมศาสตร์ 17 ธันวาคม 2562)

ภาพที่ 5 การปฏิบัติธรรมของนิสิตคณะสังคมศาสตร์ มจร ที่สวนเวฬุวัน
(ภาพ: พระมหาชาติชาย ญาณาวชิโร, ป.ธ.9: 22 ธันวาคม 2562)

การตีความหลักพุทธธรรม “ถอตรหัตถธรรม” ลีงก่อสร้งในพระพุทศาสนา

จากการเข้าร่วมกิจกรรมในหลายๆ ครั้ง มองไป พิจารณาไป เสพความคิดของผู้สร้งและคตที่จจะพ้งถายทอดว่าผู้สร้งและผู้ออกแบบการก่อสร้งกำลังคตอะไร? สะทอนคตบรพการสร้ง ศาลาปฏิบัติธรรมถูกอธบายความผ่านหลัก “อริยมรรค 8” กับ ศาลาหกเหลี่ยม แปรหลังซึ่งสะทอนความเชื่อมโยงสร้งกับหลักคตทางพระพุทศาสนา จจะพบเลข 1 2 3 4 6 8 12 24 ที่ปรากฏในสร้งสร้งทั้งเป็นเหลี่ยม เป็นช่อง หรือเป็นมุม ปรากฏอยู่ ซึ่งอธบายได้ถึง (1) นิพพาน เป็นเป้าหมายสูงสุดของชาวพุทผู้ปฏิบัติธรรมในพระพุทศาสนา (2) ปธาน 2 ความเพียรหรือการปฏิบัติธรรมที่สามารถกระทำได้ทั้งบรพพชิต และคฤหัสถ์ (3) พระรัตนตรัย 3 ลีงเชื่อสูงสุดของชาวพุทอันประกอบด้วยพระพุท พระธรรม และพระสงฆ์ หรือ (3) ไตรสิกขา 3 กระบวนการพัฒนามนุษย์ตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา เป็นกลไกในการพัฒนามนุษย์ในพระพุทศาสนา (4) อริยสัจ 4 องค์คณแห่งการตรัสรู้ธรรมโดยมีเป้าหมายเพื่อเชื่อมไปยังอริยมรรค เป้าหมายสูงสุดในพระพุทศาสนาได้ (6) อภิญญา เป็นองค์ธรรมที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเนื่องด้วยธรรมไปสู่ฌาน สมาบัติ (12) ปฏิจจสมุปบาท ความเป็นเหตุเป็นผล หรือเหตุส่ผล ในวงจรปฏิจจสมุปบาท วงจรของการตัดบ่ของเหตุส่ผล 1/2) อวิชชาปจจยา สงขาร เพราะอวิชชา เป็นปัจจัย สัขการ จึงมี 3) สงขารปจจยา วิญญาน เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาน จึงมี 4) วิญญานปจจยา นามรูป เพราะวิญญานเป็นปัจจัย นามรูป จึงมี 5) นามรูปปจจยา สฬายตน์ เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สฬายตนะ จึงมี 6) สฬายตน์ปจจยา ผสโส เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย ผัสสะ จึงมี 7) ผัสสปจจยา เวทนา เพราะผัสสะเป็นปัจจัย เวทนา จึงมี 8) เวทนาปจจยา ตณหา เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ตัณหา จึงมี 9) ตณหาปจจยา อุปาทาน เพราะตัณหาเป็นปัจจัย อุปาทาน จึงมี 10) อุปาทานปจจยา ภโว เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย ภพ จึงมี 11) ภวปจจยา ขาติ เพราะภพเป็นปัจจัย ขาติ จึงมี 12) ขาติปจจยา ขรามรณ เพราะขาติเป็นปัจจัย ขรามรณะ จึงมีโสภปริเทวทุกขโทมนสสุปายาสา สมภวนติ ความโสภ ความคร่ำครวญ ทุกข์ โทมนัส และความคับแค้นใจ

ปัจจัย 24 ลักษณะหรืออาการแห่งความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหลาย ที่สิ่งหนึ่งหรือสภาวะธรรมอย่างหนึ่ง เป็นองค์ประกอบที่ช่วยเอื้อ เกื้อหนุน ค้ำจุน เป็นเหตุ หรือเป็นเงื่อนไขให้สิ่งอื่น หรือสภาวะธรรมอย่างอื่น เกิดขึ้น คงอยู่ หรือเป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่ง อันประกอบด้วย

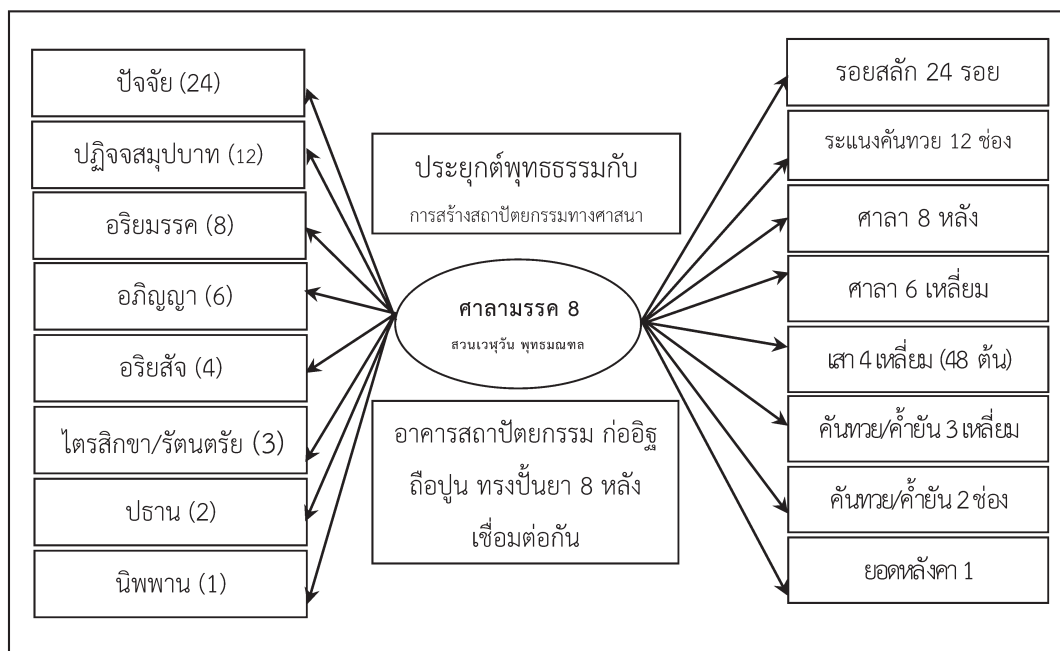
- 1) เหตุปัจจัย ปัจจัยโดยเป็นเหตุ 2) อารัมมณปัจจัย 3) อธิปตียปัจจัย ปัจจัยโดยเป็นเจ้าใหญ่
- 4) อนันตรปัจจัย ปัจจัยโดยเป็นภาวะต่อเนื่องไม่มีช่องระหว่าง 5) สมันตรปัจจัย ปัจจัยโดยเป็นภาวะต่อเนื่องทันที 6) สหชาติปัจจัย (ปัจจัยโดยเกิดร่วมกัน) 7) อัญญมัญญปัจจัย ปัจจัยโดยเป็นอาศัยซึ่งกันและกัน 8) นิสสยปัจจัย ปัจจัยโดยเป็นที่อาศัย 9) อุปนินิสสยปัจจัย ปัจจัยโดยเป็นเครื่องหนุนหรือกระตุ้นเร้า 10) ปุโรชาติปัจจัย ปัจจัยโดยเกิดก่อน 11) ปังณาชาติปัจจัย ปัจจัยโดยเกิดหลัง
- 12) อาเสวนปัจจัย ปัจจัยโดยการซ้ำบ่อยหรือทำให้ชิน 13) กรรมปัจจัย ปัจจัยโดยเป็นกรรมคือเจตจำนง 14) วิปากปัจจัย ปัจจัยโดยเป็นวิปาก 15) อาหารปัจจัย ปัจจัยโดยเป็นอาหาร คือเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง 16) อินทริยปัจจัย ปัจจัยโดยเป็นเจ้าการ 17) ฌานปัจจัย ปัจจัยโดยเป็นภาวะจิตที่เป็นฌาน 18) มรรคปัจจัย ปัจจัยโดยเป็นมรรค 19) สัมปยุตตปัจจัย ปัจจัยโดยประกอบกัน
- 20) วิปยุตตปัจจัย ปัจจัยโดยแยกต่างหากกัน 21) อัตถปัจจัย ปัจจัยโดย[ต้องมีอยู่] 22) นัตถิปัจจัย (ปัจจัยโดย[ต้อง]ไม่มีอยู่) 23) วิคตปัจจัย ปัจจัยโดย[ต้อง]ปราศไป 24) อวิคตปัจจัย ปัจจัยโดย[ต้อง]ไม่ปราศไป

จากการร่วมกิจกรรมกับนิสิตตลอดระยะเวลาหลายวัน สังเกต และพยายามอธิบายความที่มีป้ายด้านหน้าว่า ศาลาแปดเหลี่ยม ประกอบด้วยกลุ่มอาคารทั้งหมด 8 หลัง ประกอบกันรวมเรียกตามชื่อที่ปรากฏว่า ศาลามรรค 8 หรือศาลาอริยมรรค และในแปดหลังนั้น จะเชื่อมถึงกันทั้งหมด (หากใช้ศาสตร์ของเลข 8 ในคติของคนจีนจะหมายถึงโชคลาภ) เชื่อมกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น คันทวน/ค้ายัน 2 ช่อง มี 3 ส่วน มีไม้ฉลุในแต่ละส่วน 4 ชิ้น รวมทั้งหมด 12 ชิ้น มีการฉลุเป็นลายดอกไม้ จำนวน 12 ชิ้น 12 ดอก และมีลายรวมกัน 24 ลายฉลุ ตัวเลขเหล่านี้สามารถอธิบายด้วยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอันสะท้อนให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา อันเป็นตัวส่งต่อโดยมีเป้าหมายเป็นหลักพุทธธรรม คือนิพพาน ในทางพระพุทธศาสนาอันเป็นเหตุปัจจัยและเป้าหมายในทางพระพุทธศาสนาได้

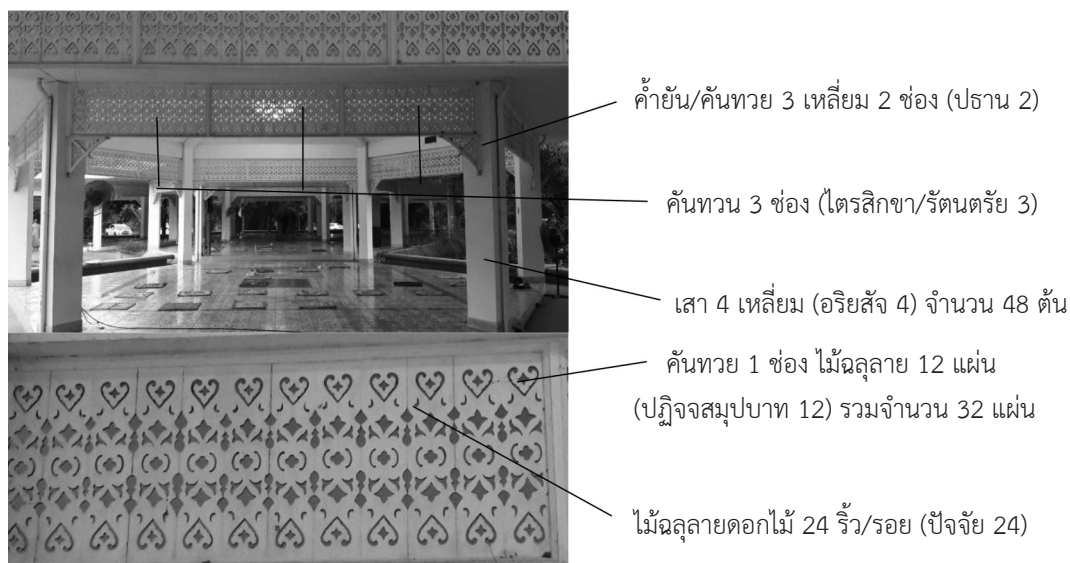
ดังนั้น ในกระบวนการทำงานของจิต ตามสภาพธรรมที่เกิดขึ้นอันเนื่องด้วยหลักธรรมเป็นแนวทางปฏิบัติที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา ในส่วนคติการสร้างศาลาอริยมรรค 8 หลัง 6 เหลี่ยม ที่สวนเวฬุวัน พุทธมณฑล เป็นการนำหลักคำสอนบรรจุไว้ในสิ่งสร้าง ส่วนผู้เขียนนำมาถอดความจากสิ่งสร้าง เป็นองค์ความรู้ที่เนื่องด้วยคติการสร้างในพระพุทธศาสนา ประยุกต์ประสานรวมระหว่างสิ่งสร้างกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา

ตารางที่ 1 กรอบแนวคิดที่เชื่อมระหว่างหลักธรรม แนวคิดในการก่อสร้างสาธุการูปการ และรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

สถาปัตยกรรม/สิ่งสร้าง	หลักธรรม	การบูรณาการกับการสร้าง
อาคารทรงไทยประยุกต์ ก่ออิฐถือปูน จำนวน 8 หลัง 6 เหลี่ยม เสา 48 ต้น หลังคาทรงปั้นหยาประยุกต์ ประกอบด้วยเครื่องไม้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็น อาคารโรงเรียนสำหรับ สวดมนต์และการปฏิบัติ ธรรมภายในส่วนป่าเวฬุวัน หมายเหตุ: การนำเสนอนี้ มีเป้าหมายเพื่อสะท้อน สถาปัตยกรรมทางพระพุทธ ศาสนา ที่เรียกเป็นทาง การของคณะสงฆ์ว่า “สาธุการูปการ” การสร้าง สิ่งใช้ทางศาสนาหาก ดีความหรือสามารถอธิบาย ด้วยหลักคิดปรัชญาทาง พระพุทธศาสนาได้ด้วยจะ เป็นประโยชน์ทั้งในส่วน ของการอธิบายคำสอนและ ปรัชญาทางพระพุทธศาสนา ได้ด้วย เป็นต้น	(1) ปัจฉยการ 24 (2) ปฏิจจสมุปบาท 12 (3) อริยมรรค 8 ข้อ #ย่อลงเหลือ 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เรียกอีกอย่างว่า ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) (ศีล: สัมมวาจา, สัมมากัมมันตะ, สัมมาอาชีวะ) (สมาธิ: สัมมมวายามะ, สัมมาสติ, สัมมาสมาธิ) (ปัญญา: สัมมาทิฐิ, สัมมาสังกัปปะ) (4) อภิญญา (6) (5) อริยสัจ (4) (6) ไตรสิกขา (3) (7) รัตนตรัย (3) (8) ปธาน (2) (9) นิพพาน (1)	การอธิบายถึงสวนเวฬุวัน สถานที่ทางพระพุทธศาสนา การสร้าง ศาลาปฏิบัติธรรม ที่มีเป้าหมาย เพื่อการปฏิบัติธรรม การสร้าง สัญลักษณ์สิ่งสร้างทางพระพุทธ ศาสนา (1) ศาลา 8 หลัง (2) ศาลาแต่ละหลัง 6 เหลี่ยม แต่ละหลังเสา 6 ต้น รวม 48 ต้น (3) คันทวยไม้ฉลุ มีครบทุกด้าน ในแต่ละด้าน มีการแบ่งเป็น 3 ส่วนใหญ่ และมีไม้ฉลุเป็น 4 อัน เล็ก รวมทั้งหมด 12 ชิ้น ต่อกัน (4) คันทวย/ค้ำยัน เป็นรูป 3 เหลี่ยม มีการผ่าครึ่ง 3 เหลี่ยม เป็น 2 ช่อง (4) ไม้ฉลุทั้งหมด มี 12 ชิ้นต่อกันทั้งหมด (5) มี ลายฉลุเท่ากันแต่จะมีหนึ่งลาย ที่มี 2 ฉลุ รวมทั้งหมด 24 รอยฉลุ (6) ปลียอดของหลังคามีเพียง 1 ยอด รวมกันทั้งหมดได้ 8 ยอด 8 หลัง ฯลฯ (หมายเหตุ: เป็นการถอดรหัส ดีความเพื่อสื่อธรรมเป็นสำคัญ)

ภาพที่ 6 การตีความพุทธธรรมสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา ศาลาอริยมรรค 8 หลัง 6 เหลี่ยม ที่สวนเวฬุวัน พุทธมณฑล จ.นครปฐม

ภาพที่ 7 การตีความพุทธธรรมสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา ในองค์ประกอบร่วมของศาลาอริยมรรค 8 ที่สวนเวฬุวัน จ.นครปฐม (ภาพ: พระมหาชาติชาย ญาณาวชิโร, ป.ศ.9: 22 ธันวาคม 2562)

ในส่วนของการตีความต้องการอธิบายเพื่อสะท้อนให้เห็นว่านอกเหนือจากการสร้าง หรือสถาปัตยกรรม ทางพระพุทธศาสนาผู้บริหารวัด เจ้าอาวาส หรือสถาปนิก ศิลปิน สาธุชนเจ้าภาพผู้รับเหมาก่อสร้าง สามารถสร้างงานศิลปะ การก่อสร้าง หรือสาธารณูปการตามคติทางพระพุทธศาสนา อาจผสมผสานแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่มีเป้าหมายเพื่อการสื่อสารหรือเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งสามารถเทียบเคียงกับวัดต่างๆ ที่มีรูปแบบหรือแนวคิดดังกล่าว เช่น วัดพระเชตุพน วัดสระเกศ วัดพระแก้ว และวัดราชบูรณะ เป็นต้น ดังปรากฏในงาน ศิลปะ-สถาปัตยกรรมสมัยรัชกาลที่ 1: แนวคิด คติสัญลักษณ์ และความหมาย ทางสังคมยุคต้นรัตนโกสินทร์ (ชาติรี ประกิตนพการ, 2556: 243-324) หอไตรวัดเทพธิดาราม (จักริน จุลพรหม, 2556: 201-215) โลหะปราสาท วัดราชนัดดา (ปัญญาวัฒน์ ธีระธำรงวีร์, 2560: 21-37) วัดร่องขุน (พระมหาผดุงศักดิ์ เสสปัญโญ, 2562: 143-154) เป็นต้น หรือแนวคิดในการนำปรัชญาทางศาสนากับการออกแบบการสร้าง อาทิในงาน กฤษฎา อานโพธิ์ทอง (2553) ในงานเรื่อง “วัด การออกแบบพุทธสถานเชิงทอดลอง” ที่มุ่งเสนอแนวทางในการจัดองค์ประกอบทางกายภาพ และการจัดวางองค์อาคาร ผสมผสานแนวคิดทางปรัชญาและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือในงานมนัสพงษ์ สงวนวุฒิโรจนา (2556) คติและสัญลักษณ์ ในการออกแบบสถาปัตยกรรมของสัปปายะสภาสถาน ที่ผู้ศึกษาเสนอแนวคิดในเรื่องกาประยุกต์ตีความว่า “การใช้หลักปรัชญาสูงสุดเป็นแนวคิดหลักในการออกแบบ ให้เป็นเสมือนศูนย์รวมจิตใจที่จะสามารถพลิกฟื้นจิตวิญญาณคนในชาติ และจะเป็นปัจจัยที่ช่วยให้สังคมไทยสามารถข้ามพ้นวิกฤติทางศีลธรรม” ดังนั้น ในส่วนนี้การนำเสนอแนวคิดในเรื่องการประยุกต์ หรือการสื่อความเพื่อสะท้อนให้เห็นว่าควรประยุกต์อย่างไร จึงเป็นจุดหมายหรือหัวใจสำคัญ กรณิศาลาอริยมรรค ผู้เขียนได้ถอดรหัสธรรม เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงหลักธรรมที่แฝงอยู่ในสถาปัตยกรรมและสิ่งสร้างทางพระพุทธศาสนาตามปรากฏ ถ้าสามารถสะท้อนหรือสื่อความให้เห็นรหัสธรรมเหล่านี้จะทำให้เป็นประโยชน์ต่อการเสพสถาปัตยกรรมที่เห็นทั้งคุณค่าของงานศิลป์และคุณค่าของคำสอนอันสัมพันธ์กับจิตใจตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

การตีความพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางหนึ่งในการเผยแผ่และสื่อสารความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ดังปรากฏในงานศึกษาที่ใช้กระบวนการตีความ และอธิบายสิ่งสร้างตามคติการสร้างคือพระพุทธศาสนา ดังปรากฏในงานวิจัยหลายๆ ชิ้นงาน อาทิ ภาควิมิ ภัทรกิจวรกุล (2562: 90-101) ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาสัญลักษณ์อักษรมังคละของพุทธศาสนาแบบทิเบตผ่านการตีความในทฤษฎีของพุทธศาสนาเถรวาท” หรือในงานเรื่อง “การตีความเชิงสัญลักษณ์เรื่องเสาค้ำฟ้าของพระธาตุพนม” (วิสิษฐ์ คิตคำส่วน, 2560) เรื่อง “การศึกษาแนวคิดคติจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาจากงานจิตรกรรมล้านนาเพื่อการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย” (ฉลองเดช คุณานูมาต, 2557: 17-42) และเรื่อง “ลานทรายไม้ไผ่มหาสมุทรสีทันดรวิหาร 4 ทิศไม้ไผ่ทวีปทั้ง 4” (ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, 2542: 115-141) เรื่อง “แนวคิดมหาปฐพีลักษณะพุทธภูมิมาศิลปะไทลื้อ เพื่อ

การสร้างสรรคศิลป์ไทยร่วมสมัย-The Concept of Marks of the Great Man Buddha Image in Tai Lue Art for Contemporary Thai Arts Creation” (ฉลองเดช คุณานุมาน, 2017) โดยในงานได้ศึกษาถึงประวัติความเป็นมา คติความเชื่อ เกี่ยวกับแนวคิดมหาบุริสลักษณะ และ คติการสร้างพระพุทธรูปในพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ หรือในงานเรื่อง “การสื่อสารพุทธศาสนา ผ่านตราธรรมจักร: กาลเวลา ความหมาย และคุณค่า-Buddhism Communication through Dhammacakka: Timing, Meaning and Value” (จิราพร ขุนศรี, ญัณฐวัฒน์ ตั้งปฐมวงศ์, เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์, 2561: 68-89) ที่สะท้อนผลการศึกษาว่า “ตราธรรมจักรเปรียบเสมือนภาพตัวแทนเชิงสัญลักษณ์ของพุทธศาสนา และมีการนำไปใช้ในสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ การจดจำ และความรู้สึกร่วมของพุทธศาสนิกชน” สถาปัตยกรรมพระไตรปิฎกและคติจักรวรรดิราชพุทธศาสนา ในรัชสมัยพระเจ้ามินดง Tripitaka Architecture and Buddhist Kingship in the Reign of King Mindon (Pay Phyo Khaing Sonyot Weerataweemat, 2016: 37-58) ซึ่งสะท้อนถึง “สถาปัตยกรรมพระไตรปิฎกในรัชสมัยของพระเจ้ามินดง โดยมีกรอบแนวคิดที่ใช้อธิบายอยู่บนพื้นฐานของคติจักรวรรดิราชของรัฐในพุทธศาสนาเถรวาท ผสมกับการตีความหมายทาง สถาปัตยกรรมตามคติการวางผังสัญลักษณ์จักรวาลวิทยา” รวมทั้งในงานเรื่อง “พุทธจิตรกรรม ทังกาในลัทธิวัชรยานแบบทิเบตที่เก็บรักษาไว้ที่วัดโพธิ์เย็น (โผยเหียงหยี่) อำเภอท่ามะกา จังหวัด กาญจนบุรี และมูลนิธิพันดารา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี” (ลลิตา ชัยกุล, 2011) ที่เสนอว่า “รูปสัญลักษณ์สำคัญตามที่ระบุไว้ในคัมภีร์สาธนา มาลาและประติมานวิทยาของพระพุทธรูปลัทธิ วัชรยานแบบทิเบต” รวมไปถึงงานเรื่อง “จิต-จักรวาล: การสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยให้เป็นสื่อ สร้างสำนึกทางศีลธรรม” (ฉลองเดช คุณานุมาน, 2561: 44-94) ที่เสนอในงานว่า “คติความเชื่อ เรื่องไตรภูมิและจักรวาลวิทยาพุทธศาสนา และศึกษาแนวคิด สัญลักษณ์ และรูปแบบทาง ศิลปกรรมของงานจิตรกรรมไทยประเพณี และจิตรกรรมไทยร่วมสมัย” ทั้งหมดเป็นกระบวนการ ตีความ และการให้ความหมายที่เนื่องด้วยคติการสร้างสถาปัตยกรรมเชื่อมโยงกับพระพุทธรูปศาสนา ทั้งสื่อสารแนวคิดทางพระพุทธรูปผ่านงานศิลปะ จิตรกรรม หรือสถาปัตยกรรมดังปรากฏ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตีความผ่านงานสถาปัตยกรรมสิ่งสร้างเนื่องด้วยพระพุทธรูปศาสนาที่ปรากฏ ในศาลาอริยมรรค สวนเวฬุวัน พุทธมณฑล นครปฐม ในบทศึกษานี้

บทสรุป

การสร้างสิ่งสร้างที่เนื่องด้วยพระพุทธรูปศาสนาถ้าการก่อสร้าง หรือการสร้างนั้น สามารถ บูรณาการ หรือแฝงฝังคำสอนในทางพระพุทธรูปศาสนาเข้าไปด้วย จะทำให้เห็นว่าสามารถสะท้อน คำสอนผ่านงาน สถาปัตยกรรมได้อีกวิธีการหนึ่ง มิจำเป็นว่าต้องรอให้พระสงฆ์ สวาก อุบาสก อุบาสิกาชาวพุทธเป็นผู้บอก หรือผู้สอนเท่านั้น หลักคำสอนสามารถแฝงอยู่ในทุกที่ ทุกเวลาผ่าน

งานเผยแผ่ สื่อสารในรูปแบบต่างๆ ซึ่งหากสามารถทำได้ก็นับว่าเป็นประโยชน์ต่อการสืบสานและรักษาพระพุทธศาสนาในองค์กรร่วมด้วย โดยจะเป็นประโยชน์ในเชิงแผ่คำสอนไว้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา งานก่อสร้าง งานสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม จึงสามารถสร้าง ผลิต ประดิษฐ์ให้เนืองด้วยคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้ทั้งสิ้น ดังนั้นในการยกมาอธิบายนี้ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการก่อสร้างในพระพุทธศาสนา ที่จะต้องคำนึงถึงว่าการสร้างต้องอาศัยแนวคิด สื่อสารความรู้ องค์ความรู้ในพระพุทธศาสนาด้วย มิใช่ลอกแบบกันและกัน โดยขาดองค์ความรู้และขาดมิติทางพระพุทธศาสนา ดังกรณีหลายๆ วัดสร้างสิ่งนอกพระพุทธศาสนา พระพรหม พระพิฆเนศ ปลัดขิก เป็นต้น ที่นัยหนึ่งสร้างในวัดพระพุทธศาสนา ทั้งพยายามสร้างและให้คำอธิบายให้เป็นพระพุทธศาสนา จนกระทั่งกลายเป็นการปลอมแปลง หรือสัทธิธรรมปฏิรูปในทางพระพุทธศาสนาไปเสียก็มี

บรรณานุกรม

- กฤษฎา อานโธ็ทอง. (2553). วัด การออกแบบพุทธสถานเชิงทอถลง. *วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาสถาปัตยกรรม)*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จักริน จุลพรหม. (2556). หอไตรวัดเทพธิดาราม-Hall of the Triple Holy Scriptures at Wat Thepthidaram. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*. 35(3) กรกฎาคม - กันยายน 2556: 201-215.
- จิราพร ขุนศรี ญัณฐวัฒน์ ตั้งปฐมวงศ์ เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์. (2561). การสื่อสารพุทธศาสนาผ่านตราธรรมจักร: กาลเวลา ความหมาย และคุณค่า-Buddhism Communication through Dhammacakka: Timing, Meaning and Value. *วารสารนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*. 1(2) พฤษภาคม - สิงหาคม 2561: 68-89.
- ฉลองเดช คุณานุมาน. (2557). การศึกษาแนวคิดคติจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาจากงานจิตรกรรมล้านนาเพื่อการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*. 34(3) กันยายน - ธันวาคม 2557: 17-42.
- ฉลองเดช คุณานุมาน. (2017). แนวคิดมหาปुरुสลักษณะพุทธปฏิมาศิลปะไทลื้อ เพื่อการสร้างสรรค์ศิลปะไทยร่วมสมัย (The Concept of Marks of the Great Man Buddha Image in Tai Lue Art For Contemporary Thai Arts Creation). *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*. 37(2) พฤษภาคม-สิงหาคม 2017: 105-130.
- ฉลองเดช คุณานุมาน. (2561). จิต-จักรวาล: การสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยให้เป็นสื่อสร้างสำนึกทางศีลธรรม. *วารสารวิจิตรศิลป์*. 9(1) มกราคม - มิถุนายน 2561: 44-94.

- ชาตรี ประกิตนันทการ. (2556). ศิลปะ-สถาปัตยกรรมสมัยรัชกาลที่ 1: แนวคิด คติสัญลักษณ์ และ ความหมายทางสังคมยุคต้นรัตนโกสินทร์. *วารสารวิจิตรศิลป์*. 4(1) มกราคม - มิถุนายน 2556: 243-324.
- दनัย परिखापेम्प्रसिर्ठी. (2542). ลานทรายไม้ไข่มหาสมุทรสีทันดรวิหาร 4 ทิศไม้ไข่มหิปปัถ 4. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. 9(1) มกราคม - มิถุนายน 2552 : 115-141.
- ปัญจพัฒน์ ธีระธำรงวีร์. (2560). โลหะปรสาท แสงแห่งธรรม-Light of Dharma, Loha Prasat. เจ-ดี: *วารสารวิชาการ การออกแบบสภาพแวดล้อม*. 4(1) มกราคม-มิถุนายน 2560: 21-37. “พุทธมณฑล” เป็นโครงการที่เริ่มขึ้นโดยจอมพล ป.พิบูลสงคราม. ออนไลน์: <https://pantip.com/topic/39230245>, สืบค้น 30 ธันวาคม 2563.
- พระมหาพดุงศักดิ์ เสสปัญโญ. (2562). พื้นที่การท่องเที่ยวในวัดพุทธศาสนา: วัดร่องขุ่นและ วัดห้วยปลากั้ง-The Tourism Area in Buddhist Temples: Wat Rongkhun and Wat Huayplakang. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*. 5(1) มกราคม - มิถุนายน: 143-154.
- พระราชวรเมธี และคณะ. (2560). แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูป กิจการพระพุทธศาสนา 2560-2564 “การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ”. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ออนไลน์. <http://www.buddhism4.com/web/download/book%201.pdf>. สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2562.
- ภาคภูมิ ภักธิจักรกุล. (2562). การศึกษาสัญลักษณ์อักษรมงคลของพุทธศาสนาแบบทิเบตผ่านการตีความในวรรณคดีของพุทธศาสนาเถรวาท. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*. 15(1) มกราคม - เมษายน 2562: 90-101.
- มนัสพงษ์ สงวนวุฒิโรจนา. (2556). คติและสัญลักษณ์ ในการออกแบบสถาปัตยกรรมของสัปปายะสถาน. *วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- ลลิตา ชัยกุล. (2011). พุทธจิตรกรรมทั้งกานในลัทธิวัชรยานแบบทิเบตที่เก็บรักษาไว้ที่วัดโพธิ์เย็น (ไผ่เห่งหยี่) อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี และมูลนิธิพันดารา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี. *วารสาร Veridian ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. 4(2) กันยายน - ธันวาคม 2012: 26-43.
- วิสิษฐ์ คิดคำส่วน. (2560). การตีความเชิงสัญลักษณ์เรื่องเสาค้ำฟ้าของพระธาตุพนม. *วารสารวิจิตรศิลป์*. 8(2) กรกฎาคม - ธันวาคม 2560: 103-144.

- สันฐิติ ยรรยงเมธ. (2016). การประเมินโครงการอบรม เศรษฐิน้อยพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) โรงเรียนวัดเวฬุวัน ตำบลบางพูด อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี. *วารสารพัฒนาการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยรังสิต*. 10(2) 2016: 73-84.
- สุชาติ บางวิเศษ, สมชาย ลำดวน, มนตรี ศรีราชเลา. (2017). ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน จังหวัดขอนแก่น: บทบาทการจัดกิจกรรม การปฏิบัติธรรมกรรมฐานของพระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ จิตธมฺโม) ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างยั่งยืน. *วารสารวิทยาลัย บัณฑิตเอเชีย*. 7(1) 2017: 157-165.
- Pay Phyto Khaing Sonyot Weerataweemat. (2016). สถาปัตยกรรมพระไตรปิฎกและคติจักรวรรดิราชพุทธศาสนาในรัชสมัยพระเจ้ามินดง Tripitaka Architecture and Buddhist Kingship in the Reign of King Mindon. *วารสารวิชาการ. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 15(1): มกราคม - มิถุนายน 2016: 37-58.

สัมภาษณ์

- พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส,ดร. อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์, สัมภาษณ์เมื่อ 24 ธันวาคม 2562.
- พระมหาชาติชาย ปญฺญาวชิโร,อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์, สัมภาษณ์เมื่อ 24 ธันวาคม 2562.
- ดร.อำนาจ บัวศิริ อธิการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สัมภาษณ์เมื่อ 24 ธันวาคม 2562.